

ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТА Й ІНТЕГРОВАНЕ НАВЧАННЯ (З ДОСВІДУ РОБОТИ)

Анотація. У науковій розвідці, спираючись на праці українських вчених-педагогів, визначено особливості і переваги інтегрованого навчання, окреслено перспективи подальшого розвитку інтегрованого підходу в сучасній літературній освіті. Водночас представлено модель інтегрованого заняття, на якому інтеграція навчальних дисциплін (зарубжна література, безпекознавство) здійснюється на основі їх змісту, що дає змогу, з одного боку, систематизувати й узагальнити знання студентів з теми «Техногенні надзвичайні ситуації», а з іншого, – формувати в них здоров'язбережувальну компетентність, використовуючи здоров'язбережувальні технології. Доведено, що інтеграція є ефективним методом, який дозволяє здобувачам пізнавати природу явищ, які вивчаються, встановлюючи причинно-наслідкові зв'язки, сприймати навчання як цілісну систему.

Ключові слова: літературна освіта, міжпредметна інтеграція, інтегроване заняття, зарубіжна література, безпекознавство, техногенні надзвичайні ситуації.

Abstract. Based on the works of Ukrainian scholars and educators, this research outlines the features and advantages of integrated learning, as well as the prospects for further development of the integrated approach in modern literary education. The study presents a model of an integrated lesson in which the integration of academic disciplines (foreign literature and safety studies) is based on their content. This approach allows, on the one hand, for the systematization and generalization of students' knowledge on the topic "Man-Made Emergencies" and on the other hand, for the development of health-preserving competence by applying health-preserving

technologies. It is proven that integration is an effective method that enables learners to explore the nature of the phenomena being studied by establishing cause-and-effect relationships and to perceive learning as a holistic system.

Key words: literary education, interdisciplinary integration, integrated lesson, foreign literature, safety studies, man-made emergencies.

Модернізація літературної освіти сьогодні – факт на Україні незаперечний. Власне, від того, наскільки вдалим виявляться моделі реформування гуманітарних спеціальностей в цілому і літературознавчих зокрема, залежить кінцевий результат реформи, бо саме художній літературі належить важлива роль у формуванні духовного життя суспільства. Треба повністю погодитися з Гр. Ключеком, який влучно зауважив, що «художня література наділена чітко вираженими пріоритетами в таких засадничих для людини освітньо-виховних напрямках, як національна ідентифікація, патріотизм, мовленнєвий розвиток, в тому числі і риторичний, естетико-культурне виховання, яке стимулює розвиток образної свідомості. Окрім того, треба мати на увазі ще історіознавчий, народознавчий та людинознавчий ефекти, якими володіє добре поставлена літературна освіта. В край важливо зрозуміти, що вся ця поліфункціональність є нероздрібленою, а синкретичною, втіленою у відносно легку для сприймання образну форму. Якісна літературна освіта з її могутнім гуманістичним потенціалом сприятиме одухотворенню і культуризації суспільства» [5, с. 102].

У цьому контексті інтегроване навчання є одним із провідних напрямів модернізації освітнього процесу. Система підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (спеціальність/предметна спеціалізація 014 Середня освіта 014.02 (Мова і література (англійська, німецька)) дозволяє на практичних заняттях з дисципліни «Історія зарубіжної літератури» готувати їх до реалізації філософії Нової української школи, спрямованої на інтегроване навчання.

Мета наукової розвідки: розкрити пріоритети інтегрованого навчання, виявити його місце у літературному освітньому процесі; розробити модель інтегрованого заняття, на якому міжпредметна інтеграція навчальних дисциплін (зарубіжна література, безпекознавство) здійснюється на основі їх змісту; формувати у студентів здоров'язбережувальну компетентність засобами художньої літератури, використовуючи здоров'язбережувальні технології.

Інтеграція (від лат. Integratio – поповнення, відновлення), як зазначає Енциклопедія Сучасної України, – об'єднання будь-яких елементів в одне ціле, а також поєднання та координація дій різних частин цілісної системи; процес взаємозближення і взаємодії окремих структур [3]. Поняття «інтеграція» багатогранне та у різних галузях і наукових школах зазнало різної інтерпретації.

В українській педагогіці термін «інтеграція» розглядається як «процес взаємодії, об'єднання, взаємовпливу, взаємопроникнення, взаємозближення, відновлення єдності двох або більше систем, результатом якого є утворення нової цілісної системи, яка набуває нових властивостей та взаємозв'язків між оновленими елементами системи» [2, с.7].

Наближеним до вище зазначеного, але підпорядкованим концепції Нової української школи, є визначення «інтегроване навчання», запропоноване Ю. Гарюною. На її думку, «Інтегроване навчання — сукупність методів в освітньому процесі, спрямованих на формування цілісної картини світу учня/учениці на основі об'єднання навчального матеріалу з різних освітніх галузей (навчальних предметів)» [1].

Інтеграція в освіті розглядається досить широко: як фактор розвитку освітніх систем; різновид наукової інтеграції, що здійснюється в межах педагогічної теорії та практики; вища форма відображення єдності цілей, принципів, змісту, форм організації процесу навчання та виховання; процес і результат взаємодії структурних елементів змісту освіти, який супроводжується зростом системності та спресованості знань учнів; цілеспрямоване об'єднання,

синтез відповідних навчальних дисциплін у самостійну систему цільового призначення, яка спрямована на забезпечення цілісності знань та вмінь [2, с. 7] .

Варто зауважити, що інтеграція в освітньому процесі базується на низці фундаментальних принципів, які забезпечують ефективність та якість навчання. Серед них виокремлюються такі принципи, як системність, науковість, природовідповідність, цілісність, безперервність, гуманізація, індивідуалізація і гармонійність [6].

Зазначені принципи тісно пов'язані між собою та взаємодоповнюють один одного. Науковість забезпечує достовірність та актуальність знань; системність передбачає дослідження будь-якої системи як сукупності взаємопов'язаних елементів, що мають спільний напрямок розвитку і спрямовані на досягнення загальних цілей; природовідповідність означає, що виховання має бути спрямоване на розвиток природних здібностей, інтересів та схильностей особистості, а також на формування гармонійної взаємодії з природою; гуманізація акцентує увагу на особистісно орієнтованому підході в навчанні, де в центрі освітнього процесу знаходиться людина. Гуманізація освіти сприяє формуванню в учнів позитивного ставлення до навчання та розвитку їхньої особистості; гармонійність навчання передбачає розвиток не тільки розумових, але й фізичних, емоційних та соціальних аспектів особистості.

Разом вони створюють цілісну систему, що забезпечує ефективність інтегрованого навчання.

Серед особливостей інтегрованого навчання науковці виділяють:

- міждисциплінарність (поєднання знань з різних предметних областей для глибшого розуміння теми);
- цілісність (формування уявлення про світ як про єдину систему, де всі елементи взаємопов'язані);
- практична спрямованість (застосування теоретичних знань у реальних життєвих ситуаціях);

- дієва позиція (залучення учнів до процесу навчання через проєктну діяльність, дослідження та співпрацю).

Інтегроване навчання як інноваційний підхід у сучасній освіті має численні переваги, які полягають в розвитку ключових компетентностей. Учні:

*Усвідомлюють зв'язок між дисциплінами:

Розуміють, як знання з різних предметів доповнюють одне одного.

*Набувають актуальних знань і навичок з різних сфер одночасно:

Засвоюють комплексну інформацію, яка відповідає потребам сучасного життя.

*Розвивають критичне мислення: *Вчаться аналізувати, ставити запитання та оцінювати факти.*

*Краще розуміють, засвоюють і застосовують загальні поняття: *Легше орієнтуються в абстрактних і складних темах.*

*Вчаться толерантно ставитися до різних цінностей і поглядів: *Розвивають емпатію та відкритість до культурного й ідейного розмаїття.*

*Набувають здатність приймати рішення, оцінювати інформацію та виконувати нові завдання: *Формують практичні навички вирішення проблем у реальних ситуаціях.*

*Формують аналогії між різними предметами та явищами: *Знаходять зв'язки між знаннями з різних галузей.*

*Аргументують міркування, наводячи приклади з різних сфер:

Вчаться чітко висловлювати думки й підкріплювати їх фактами з різних джерел [1].

Проте поряд із перевагами дослідження виявило й низку викликів. Серед основних проблем – недостатня методична підготовка педагогів, обмеженість навчальних матеріалів та складність оцінювання результатів інтегрованого навчання. Для подолання цих проблем необхідно організовувати додаткові тренінги для освітян, розробляти сучасні методичні матеріали та створювати нові інструменти оцінювання, які враховують специфіку інтегративного підходу.

Одним з напрямів інтегрування змісту предметів є проведення інтегрованих уроків.

Інтегрований урок (від лат. Integration – «поповнення») – тип уроку, у якому навколо однієї теми поєднано відомості з різних навчальних предметів. Такий урок спрямований на розкриття загальних закономірностей, законів, ідей, теорій, відображених у різних науках і відповідних їм навчальних предметах. «Він забезпечує формування в учнів цілісного світогляду про навколишній світ, активізує їх пізнавальну діяльність, підвищує якість засвоєння сприйнятого матеріалу, створює творчу атмосферу в колективі учнів; виявляє здібностей учнів та їх особливостей; формує навички самостійної роботи школярів з додатковою довідковою літературою, таблицями міжпредметних зв'язків, опорними схемами; підвищує інтерес учнів до матеріалу, що вивчається; ефективно реалізує розвивально-виховні функції навчання» [2, с. 8].

Отже, інтеграція навчального матеріалу забезпечує не лише якісне опанування змісту освіти, а й сприяє гармонійному розвитку молоді як самостійних, відповідальних, мислячих особистостей, готових до викликів сучасного світу.

І хоча в наш час інтеграція української та зарубіжної літератури в шкільному курсі є важливою складовою сучасної літературної освіти, інтегроване навчання дедалі активніше привертає увагу і викладачів вищої школи.

Пропонуємо модель інтегрованого заняття на тему «Р. Шеклі. «Запах думки». Утвердження сили людської думки у творі. Місце і роль техногенних надзвичайних ситуацій в оповіданні».

Мета заняття: розкрити ідею величі людського розуму і здатності людини керувати своїми думками в оповіданні американського письменника; простежити процес мисленнєвої діяльності та типи оповіді в творі; формувати у

студентів здоров'язберезувальну компетентність, узагальнюючи й систематизуючи їх знання з теми «Надзвичайні техногенні ситуації».

Практичне заняття розпочинається з актуалізації опорних знань і умінь. Студентам пропонується пригадати визначення поняття «надзвичайні ситуації», поміркувати над причинами виникнення надзвичайних ситуацій, назвати їх класифікації.

Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану» (2000 р.) визначає надзвичайну ситуацію як порушення нормальних умов життя і діяльності людей на об'єкті або території, що викликана аварією, катастрофою, стихійним лихом, епідемією, епізоотією, пожежею, використанням засобів масового враження, яке призвело або може призвести до людських чи матеріальних втрат.

Серед ознак надзвичайних ситуацій виділяються такі, як небезпека для життя і здоров'я значної кількості людей; суттєве порушення екологічної рівноваги; повне або часткове припинення господарської діяльності; значні матеріальні та економічні збитки.

За сутністю та причинами виникнення надзвичайні ситуації поділяють на природні, соціальні та техногенні.

Природні надзвичайні ситуації пов'язані з природними процесами космічного, літосферного, гідросферного, атмосферного, біосферного характеру або кількох процесів одночасно і відбуваються не залежно від участі людини.

Соціальні надзвичайні ситуації відбуваються в суспільстві: військовий стан, злочинність, революції, міжнаціональні конфлікти, поширення людино-ненависницьких ідеологій та ін.

Техногенні надзвичайні ситуації пов'язані з матеріальною сферою, що створена людиною [4, с. 121-122].

У кожному конкретному випадку надзвичайні ситуації виникають через ряд причин, які узагальнено можливо представити наступним чином. Поява

природних надзвичайних ситуацій та небезпечних явищ обумовлюється закономірними природними процесами, негативним антропогенним впливом на розвиток природних процесів, випадковістю у розвитку природних процесів. Серед причин виникнення соціальних надзвичайних ситуацій варто назвати політичні, економічні, національні й релігійні. Техногенні надзвичайні ситуації як правило виникають через недодержання правил безпеки та необережність, недосконалість у проектуванні, кримінальні елементи та тероризм, військові дії, природні явища.

Важливо зауважити, що в мирний час можуть виникати надзвичайні ситуації всіх видів, навіть такі характерні для військового часу надзвичайні ситуації, як ядерні вибухи, хімічне та бактеріологічне зараження внаслідок аварій та терористичної діяльності.

Наступний структурний елемент заняття – формування нових компетентностей: здобувачам пропонується проаналізувати текст оповідання Р. Шеклі «Запах думки» (1968) та розкрити його гуманістичний зміст – віра в перемогу людського розуму.

Робота з текстом

1. Де і коли відбуваються події в оповіданні?

2. Хто головний герой твору? Що вам відомо про нього?

3. Що трапилося на кораблі під час чергового польоту пілота? Чому виникла позаштатна ситуація? Як поводить себе поштар в цій екстремальній ситуації?

4. Як опинився Лірой Кліві на планеті 3-М-22? Що сталося з ним під час аварії? Як ви розумієте фразу: герой «немов цілком відокремився від власного тіла. Лиш чистий розум витає в повітрі»?

5. Зачитайте епізод, в якому розповідається про перші хвилини перебування героя на незнайомій планеті. Яка небезпека підстерігала його?

6.Що незвичайного він закримітив у зовнішності і поведінці тварин? Як же вони полюють? До якого висновку приходить герой?

7.Перекажіть епізоди, в яких замальовуються картини полювання вовка.

8.Чому людині вдалося врятуватися від переслідування хижака?

9.Як вдалося герою перехитрити барса, вовків, птаха-грифа?

10.Яка ідея допомогла астронавту остаточно подолати небезпеку?

11.Які почуття охопили героя, коли він зрозумів, що вийшов переможцем з цієї смертельної схватки?

Творче завдання

Які риси характеру притаманні Кліві? Заповніть таблицю, визначаючи риси характеру героя й назви епізодів, де ці риси виявляються найбільш виразно.

Риси характеру героя	Назви епізодів

Напишіть міні-твір: «Краса людського розуму» (за мотивами оповідання Р. Шеклі).

Для обговорення

1. Назву оповідання перекладають по-різному: «Запах думки» і «Запах думок». Яка назва більш повно розкриває ідейний зміст твору? Обґрунтуйте свою відповідь.

2. З якою метою Р. Шеклі вдало поєднує в оповіданні науково-технічне прогнозування, гумор і сатиру? Які проблеми сучасного світу порушуються у творі?

Порівнюємо

Доведіть, що герой Р. Шеклі, як і Дж. Лондона в оповіданні «Жага життя», бореться за життя до останнього.

Аналізуючи твір американського письменника-фантаста, студенти приходять до висновку, що Р. Шеклі, вболіваючи за долю людства і планети

Земля у цілому, змальовує у творі незвичайні картини далекого прийдешнього. Читача вражає рівень науково-технічного прогресу країни, у якій відбувається дія. В оповіданні «Запах думки» люди навчилися долати величезні просторові відстані на міжконтинентальних ракетах, а професія астронавта стала звичайною навіть для поштаря чи поштмейстера. Та й природа живе за своїми незвичайними правилами. Екзотичні тварини і птахи без очей і вух пересуваються у просторі, полюють лише завдяки «запаху думки».

Митець, проектуючи дію у далеке майбутнє, вдаючись до прийомів наукової фантастики, намагається віднайти відповіді на найболючіші соціально-філософські й морально-етичні питання ХХ століття: у якому співвідношенні перебувають такі категорії, як «науково-технічний прогрес» і «людина», «науково-технічний прогрес» і «цивілізація», «науково-технічний прогрес» і «природа» тощо. Розмірковуючи над цими питаннями, він вдається до декількох епізодів із життя «маленької людини», міжзоряного поштаря Ліроя Кліві. Саме мала форма епосу дозволяє митцеві сконцентрувати весь «космос» навколо долі головного героя, показати надзвичайні інтелектуальні можливості людини, котра здатна протистояти злу у всіх його іпостасях.

Лірой Кліві – звичайний поштар, котрий старанно виконує свою роботу: щодня доставляє мешканцям різних планет пошту на поштольоті № 243. Знайомлячи читача з героєм, письменник не забуває сказати і про те, що Лірой постійно має справи з так званими «звичайними клопotaми», котрі знайомі усім міжзоряним поштарям: «старий корабель, поїдені іржею труби, невивірені астронавігаційні прилади»[8, с. 95].

Тож не випадково однієї днини, пролітаючи через незаселене зіркове скупчення Вішуна, його поштоліт зазнає позаштатної ситуації. Корабель починає перегріватися, з ладу виходить електроніка, система охолодження і звукоізоляції.

Тривогу Кліві поділяє і поштмейстер у Центрі, котрий співчуває своєму підлеглому, і як вибачення лунають його щирі слова: «Справді, ганьба...

Уявляю, як тобі там... Хіба ж я раз у раз не клопочуся в уряді про нові кораблі? Схоже, вони вважають, що доставляти пошту можна на будь-якому кориті» [8, с. 95].

Лірой Кліві, опинившись у такій складній ситуації, пам'ятає про свій професійний обов'язок: дати раду пошті. Та й його начальник, хоча й обіцяє допомогу, але нагадує, щоб він «дбав, як слід, про пошту» [8, с.95].

Герою вдається зробити вдалу посадку на планеті 3-М-22, коли взяти до уваги, що «до розпечених приладів корабля неможливо було доторкнутися. Розм'яклі від перегріву труби скрутило вузлом, а поштова сумка на спині обмежувала рухи» [8, с. 96]. Та все ж аварії уникнути не вдалося. За двадцять футів від поверхні планети корабель струсонуло, і він звалився каменем. Кліві із міцно закріпленим за спиною поштовим наплічником вивалився з евакуаційного люка, борти корабля вже відсвічували вишневим кольором. «Корабель вибухнув, гаряча хвиля збила Кліві з ніг. Він підвівся, зробив ще два кроки й упав без тями» [8, с. 96].

Р. Шеклі реалістично змальовує умови, у яких працюють «маленькі люди», щодня ризикуючи своїм життям, хоча в науковому відношенні країна сягнула справжніх висот. Так в уяві читача виникає образ країни, де людина знаходиться на одинці зі своїми проблемами, де порушуються її права і свободи. Це світ тортур, страждань і болю.

Зазнавши аварії, ледве отямившись після вибуху ракети, Лірой раптово починає відчувати, що з ним коїться щось загадкове: його мозок і тіло стали як би відсторонені один від одного. Він ніяк не може зрозуміти, що ж з ним таке відбувається. На згадку до нього приходить страшне падіння, але воно відбувалося немовби тисячу років тому. Герой, озираючись навколо, намагається осягнути незнаний світ і закони, за якими існує ця киснева безлюдна планета 3-М-22. Він вірить, що його обов'язково знайде і врятує служба порятунку, яка знаходиться у Центрі.

Тривале очікування рятівної ракети зіткнуло пораненого і непритомного героя з новими труднощами – незнаними силами природи. Він почав роздивлятися довкола й побачив тутешніх лісових мешканців, які нагадували йому земних білочку та вовка, що правда вони були позбавлені очей і вух. Спостерігаючи за ними, Лірою замислюється над тим, як вони орієнтуються у просторі, щоб не стати жертвою інших тварин. «Сліпий полює» [8, с. 96] на сліпого, – подумав Кліві, – і це видалося йому глибокою вічною істиною І цієї ж миті «білка дрібно затремтіла, а вовк крутнувся на місці, стрибнув і за три ковтки її проковтнув» [8, с. 96]. Роздуми Лірою про вовка ледве не закінчилися трагедією для нього самого. І лише втрата пам'яті врятувала йому життя.

Опинившись у небезпеці, поштар почав висувати гіпотези, щодо поведінки тварин, щоб все ж таки не стати їх жертвою, а дочекатися рятівної команди. І серед різних тверджень він висуває припущення, що звірі орієнтуються за запахом. Ця думка знову ледь не коштувала йому життя, бо за 50 футів від себе він побачив щось схоже на пантеру, у якій також були відсутні очі і вуха. Високо піднявши голову, пантера крок за кроком підступала до нього. «Що я зробив? – запитував себе Кліві, ще глибше ховаючись у траву. – Вона не може відчувати мій запах, бачити й чути. Я лише вирішив не стояти у неї на дорозі...» Точно! Позбавлена очей і вух, ця тварина може виявити його лише одним способом – з допомогою телепатії!» [8, с. 97].

Використовуючи принцип «відповідностей», Р. Шеклі досліджує думки героя, що рухають поведінку тварин.

Епізод «Двобій з пантерою» напрочуд важливий у внутрішньому сюжеті твору. Саме тут Лірою припускає твердження, що будь-яка тварина, як і людина, має притаманний тільки їй «запах думки». І важливо з'ясувати головне: на людину полює звір лише тоді, коли вона про це думає, чи акти її мислення, подібно до запахів, які можна засікти навіть тоді, коли вона не думає ні про що,

зокрема. Чи, можливо, звірів спантеличив чужинський людський «запах думки» Ліроя?

Подальша поведінка тварин і птахів (пантери, вовків, грифів) переконує героя в тому, що «мабуть, його таки вистежили за характерним «запахом думок» [2, с. 98]. Звертаючись до мозкового штурму, Лірой подумки починає уявляти себе то пантерою, то вовчихою, то зміною з гострими отруйними зубами, то птахом, то кущем, то навіть мерцем, щоб відволікти лісових мешканців від своєї присутності і заспокоїти їх. Різноманітні розумові операції Ліроя допомагають йому деякий час перебувати у небезпеці, хоча не обходиться і без помилок.

Кульмінацією по внутрішній лінії сюжету можна уважати ситуацію, коли Лірой Кліві остаточно переконується у безмежних інтелектуальних можливостях особистості. «Хіба людина – не цар природи, вона ж бо, як ніхто, здатна пристосуватися будь-кого переважити інтелектом! Ось і тут це знову доведено» [8, с. 100].

Проте герой, постійно перебуваючи у небезпеці, відчуваючи наближення до себе грізних хижаків, приходить до висновку, що він повинен стати найбільшою пожежею, яка будь-коли траплялася на цій планеті. Лише вогонь, полум'я – єдиний захист для нього від тварин. Герой почав усвідомлювати, що став справжнім телепатом, бо його думки про вогонь «розпалили» навколо пожежу і змусили тварин забути про мисливський інстинкт і кинутись до втечі.

Впевненість у перевазі розумових можливостей людини над природою наповнює його душу особливою гордістю, вчинки стають більш рішучі. Проте у даному випадку думки героя не співпадають з авторською концепцією людини і природи. Письменник, обґрунтовуючи тезу про надзвичайні інтелектуальні можливості людини, водночас обстоює позицію про єдність людини і природи.

Художній світ Р. Шеклі – це майбутнє, яке пов'язане з активним розвитком НТР. Митець змальовує картини високо розвиненого у технічному відношенні суспільства, коли люди вже навчилися здійснювати міжзоряні та міжпланетні

перельоти. Вражає ідея наукової думки письменника, описи найсучасніших приладів та механізмів. Водночас перед поглядом читача постають і картини дивовижної природи, розкішного рослинного і тваринного світу, що живе за своїми телепатичними законами.

Однак митця бентежить не стільки сам науково-технічний прогрес, скільки «маленька людина», котра постійно відчуває на собі його вплив. Його хвилює місце особистості у цивілізованому світі. Виявляється, що у такому вирії всього нового, «маленька людина» беззахисна і самотня, котра, опинившись на одинці зі своїми проблемами і негараздами, має постійно боротися за своє існування. Вона ніби балансує на межі своїх моральних і фізичних можливостей. І тут їй на допомогу приходить інтелект. Письменник впевнений, що розумовий потенціал людини безмежний.

Наступний структурний елемент заняття – узагальнення та систематизація результатів навчання.

Здобувачам пропонується відповісти на такі питання: Які техногенні надзвичайні ситуації зустрічаються у творі Р. Шеклі? Що є причиною їх виникнення? У чому сутність антропогенних (техногенних) ситуацій? Як запобігти їх появі? З якою метою письменник змальовує їх в оповіданні? Як повинна поводити себе людина, якщо вона потрапить до такої ситуації?

Відповідаючи на питання, студенти стверджують, що в оповіданні «Запах думки» автор описує дві техногенні ситуації або ж навіть катастрофи, які стаються за доволі короткий проміжок часу. Перша пов'язана з аварією космічного поштового корабля, яка травмує головного героя, він навіть втрачає свідомість. Звісно, що аварія такого масштабу приносить шкоду не тільки людині, але й довкіллю. Ця аварія відноситься до категорії енергетичних небезпек, адже провокує сильний вибух і як наслідок – можливу пожежу та забруднення довкілля. Антропогенна ситуація виникає в результаті раптового виходу з ладу механізмів поштольоту та супроводжується вибухом, утворенням

осередків пожежі, радіоактивним зараженням місцевості, що призводить до матеріальних втрат та враження людини. Друга техногенна ситуація (катастрофа), яка зустрічається в оповіданні, – це пожежа, котру провокує головний герой наприкінці твору, захищаючись від хижаків. Лірой, керуючись законами телепатії, які існували на цій планеті, викликає пожежу подумки, що підкреслює непередбачуваність подібних явищ. Пожежа як техногенне явище також класифікується як енергетична небезпека, яка часто призводить до випалення великих територій лісу, що і «сталось», на перший погляд, в цьому оповіданні.

У разі пожежної небезпеки, підкреслюють здобувачі, людина повинна вчасно виявити вогонь і швидко його загасити, економно використовуючи запас вогнегасника або воду; якщо це неможливо – викликати пожежників. Необхідно пам'ятати, що у данному випадку дуже небезпечний не лише вогонь, але й дим.

Отже, інтегроване навчання у сучасній літературній освіті виступає важливим інструментом реалізації компетентнісного підходу, орієнтованого на всебічний розвиток особистості. Завдяки поєднанню знань з різних предметів здобувачі не лише краще засвоюють матеріал, а й формують системне мислення, навички критичного аналізу, творчого підходу до розв'язання проблем. Використання контент-орієнтованого підходу для виявлення інтеграції на основі змісту таких навчальних дисциплін, як зарубіжна література і безпекознавство навколо однієї теми («Техногенні надзвичайні ситуації»), впровадження діяльнісного методу дозволяє молоді отримувати знання не в готовому вигляді, а здобувати їх у процесі власної навчально-пізнавальної діяльності. Інтерактивна форма роботи, застосування на занятті здоров'язбережувальних технологій сприяє формуванню у студентів навичок використання психолого-педагогічних прийомів, методів, підходів для розв'язання завдань збереження і зміцнення здоров'я людей, отримання необхідної професійної підготовки для роботи в цьому напрямі.

Список використаних джерел

1. Гарюнова Ю. Інтегроване навчання: від теорії до практики. storiya.info. URL: <https://storiya.info/tips-and-recommendations/integrovane-navcannia-vid-teoriyi-do-practiki>. (дата звернення: 27.05.25).
2. Довгопола Н. Інтеграція — шлях до Нової української школи /Н. Довгопола, І. Глінка. *Новий Колегіум*. Харків: ХНУРЕ, 2019. № 1. С. 7–11. URL: <http://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/3047> (дата звернення: 27.05.25).
3. Енциклопедія Сучасної України. Т. 11; «Зор» – «Как» / Гол. Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2011. 716 с. URL: <https://esu.com.ua>artikle-12384> (дата звернення: 27.05.25).
4. Заплатинський М. *Безпека життєдіяльності: Опорний конспект лекцій*. К.: КДТЕУ, 1999. 208 с.
5. Клочек Гр. Вища літературна освіта в контексті Болонського процесу. *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2005. № 9.-10. С. 100-127.
6. Принципи навчання, наукові засади їх становлення. URL: <https://ukped.com/materialy/teoriia-navchannia/33-pryntsypy-navchannia-naukovi-zasady-ikh-stanovlennia.html> (дата звернення: 27.05.25).
7. Усик С. Л. Особливості інтегрованого навчання відповідно до нового Державного стандарту початкової освіти. 31.10.2020. URL: <https://vseosvita.ua/library/osoblivosti-integrovanogo-navcanna-vidpovidno-do-novogo-derzavnogo-standartu-pocatkovoi-osviti-375461.html> (дата звернення: 27.05.25).
8. Шеклі Р. Запах думки. *Остання збірка*. К.: Зелений пес, 2006. С. 95-121.

